

MUNI
MED

Specifické skupiny edukantů

Beharková Natália

Nejdůležitější zásady pomoci rodině s nemocným/postiženým dítětem (Fendrychová, Klimovič, 2005)

Napomáhat tomu, aby rodiče pozitivně přijali skutečnost

- ✓ rodiče mají vědět o svém dítěti **více než kdokoliv z jejich laických** (nezdrav.) příbuzných, kteří budou dávat „své“ rady.
- ✓ mají mít plnou možnost poznat realitu – proto je nutné vysvětlovat příčiny a mechanismus nemoci; vysvětlení přizpůsobit vnímavosti a vzdělání rodičů.

Získat spolupráci širší rodiny

- postoje širší rodiny mohou významně ovlivňovat celou atmosféru, kvalitu péče a prožívání nemoci
- mohou přispívat k uklidnění a vyrovnání se rodičů s realitou / provokovat a posilovat neúčinné postoje rodičů (hledání viníka)

Nejdůležitější zásady pomoci rodině s nemocným/postiženým dítětem (Fendrychová, Klimovič, 2005)

Postupovat účelně

Zajistit šťastné dětství

- nelze všem zajistit zdraví, ale můžeme pomáhat ke šťastnému dětství
- musíme být obětaví, ale ne se obětovat (frustrace rodiče, a dítěti neprospějeme) – dítě potřebuje zdravé, spokojené, zdatné, odolné a radostné rodiče = těžký úkol, ale pokud jsme si uvedeného požadavku vědomi, je to snazší splnit

Hrdinství

- ✓ dát rodičům najevo že si vážíme jejich výchovné, pečovatelské role, jejich odhodlání, výdrž, zdolávání překážek...

Psychologická pomoc v krizové situaci u dětí může být lépe zvládnutá s pomocí hračky

- odvedení pozornosti
- přiblížení se zasahující osoby k dítěti (vystrašené nebo stydlivé děti snadněji odpovídají dospělým, kteří prostřednictvím hračky sdělují důležité informace, než dospělým, kteří žádnou pomůcku nepoužívají)
- ↓ stresu a dopadu traumatické situace

<http://www.krystufek-zachranar.cz/krystufek-se-predstavuje/>

<https://storage.pozary.cz/article/5/2/5277cee6f3622/1ehz5wwar0.1400.jpg>

[Nadační fond Kryšťufek \(krystufek.cz\)](http://Nadační_fond_Kryšťufek_(krystufek.cz))

MUNI
MED

specifika edukace – faktor VĚK

Zásady:

výběr a uplatnění vhodných

✓ prostředků, pomůcek, forem a metod edukace
(z hlediska věku, zájmu, typu nemoci a specifík dítěte)

- ✓ učení v bloku, **střídání činností, zajímavá forma podání**
- ✓ **vysvětlení** (má splnit jejich očekávání – mají ho pochopit)
- ✓ motivovat a ocenit snahu dítěte dělat věci správně

- ✓ vhodný přístup
- ✓ komunikace
- ✓ důvěra

✓ informovanost a spolupráce rodičů/zákonných zástupců

<https://www.fnbrno.cz/fn-brno-zakoupila-vesele-zasterky-pro-zdravotnicke-pracovniky/t5859>

- Zdůvodnit zákrok
- Popis průběhu, očekávané subjektivní pocity s tím spojené
- Důsledky výkonu včetně očekávaných prožitků
- Způsoby zvládnutí bolesti a další ošetření

- Vhodné prostředí (obrázky, barvy, tepelný komfort..)

<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/mora-vskoslezsky-kraj/3041303-vibrujici-beruska-celi-strachu-bezbolestny-odber-krve-u-deti>

MUNI
MED

Specifika edukace – faktor VĚK

Andragogika – obecně - cílové skupiny lze dělit z mnoha hledisek (věk, profese, sociální status, ohrožené skupiny na trhu práce...);

Principy andragogiky uplatňovány při Ed. ve zdravotnictví:

- dospělost je přechod od závislosti k nezávislosti
- dospělý jedinec čerpá z předchozí zkušenosti
- pohotovost získávat nové informace souvisí s aktuálním úkolem/problémem a potřebou jejich uplatnění do budoucna

Zásady:

- ✓ obecné didaktické přístupy s ohledem na individualitu jedince/rodiny (*věk, bio-psycho-sociální stav, pohotovost, motivace, předchozí zkušenost...*) a jeho/jejich specifické potřeby v edukační oblasti

specifika edukace – faktor VĚK

– Starší dospělí

- ❖ touha udržet zdraví a soběstačnost (! *ti, kt. preferují péči o sebe od jiných, stěží přijmou snahu osvojit si nové návyky posilující soběstačnost*)

Biologické stárnutí

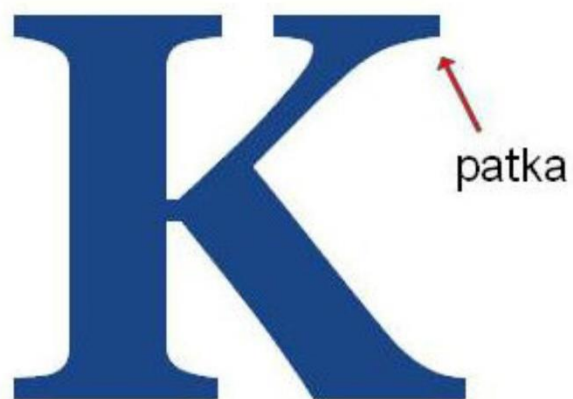
- involuční změny systémů těla
- **nedoslýchavost, hluk a zvuky v pozadí** (ventilátor, TV...) **mohou zhoršit sluchový vněm**
- ↓ **zrakové ostrosti, problémová diferenciac barev** – žlutá, oranžová, červená, světle zelená a modrá (zejména v textu na papíře), patkové písmo (lépe čitelné)
- **smyslová involuce** - čuch, chuť, hmat, vnímání tlaku a teploty

Psychické stárnutí

- **zpomalení psychické činnosti** (únava, ↓ smyslová výkonnost, zpomalení psychomotorického tempa, delší reakční čas, ale důraz na přesnost, ztráta flexibility), deficit v smyslovém vnímání, změny v motorice, postižení paměti (dlouhodobá & krátkodobá, horší výbavnost a všípivost), ↓ schopnosti učit se, schopnosti řešit nové situace, porucha kognitivních složek osobnosti
- **změna emocí** - labilnější, zranitelnější, obava z nemocí, obavy z budoucnosti, samota, nesoběstačnost, smrt
- **povahové změny** (ne/důvěřivost...)
- změny **v motivaci**

Sociální stárnutí – **sociální status** (změny), **sociální izolace** (dobrovolná, nucená)

Patkové písmo

patka

Times New Roman

Čitelné, vhodné pro **běžný text**.

Bezpatkové písmo

Arial

Moderní, vhodné pro **nadpisy**.

Ageismus

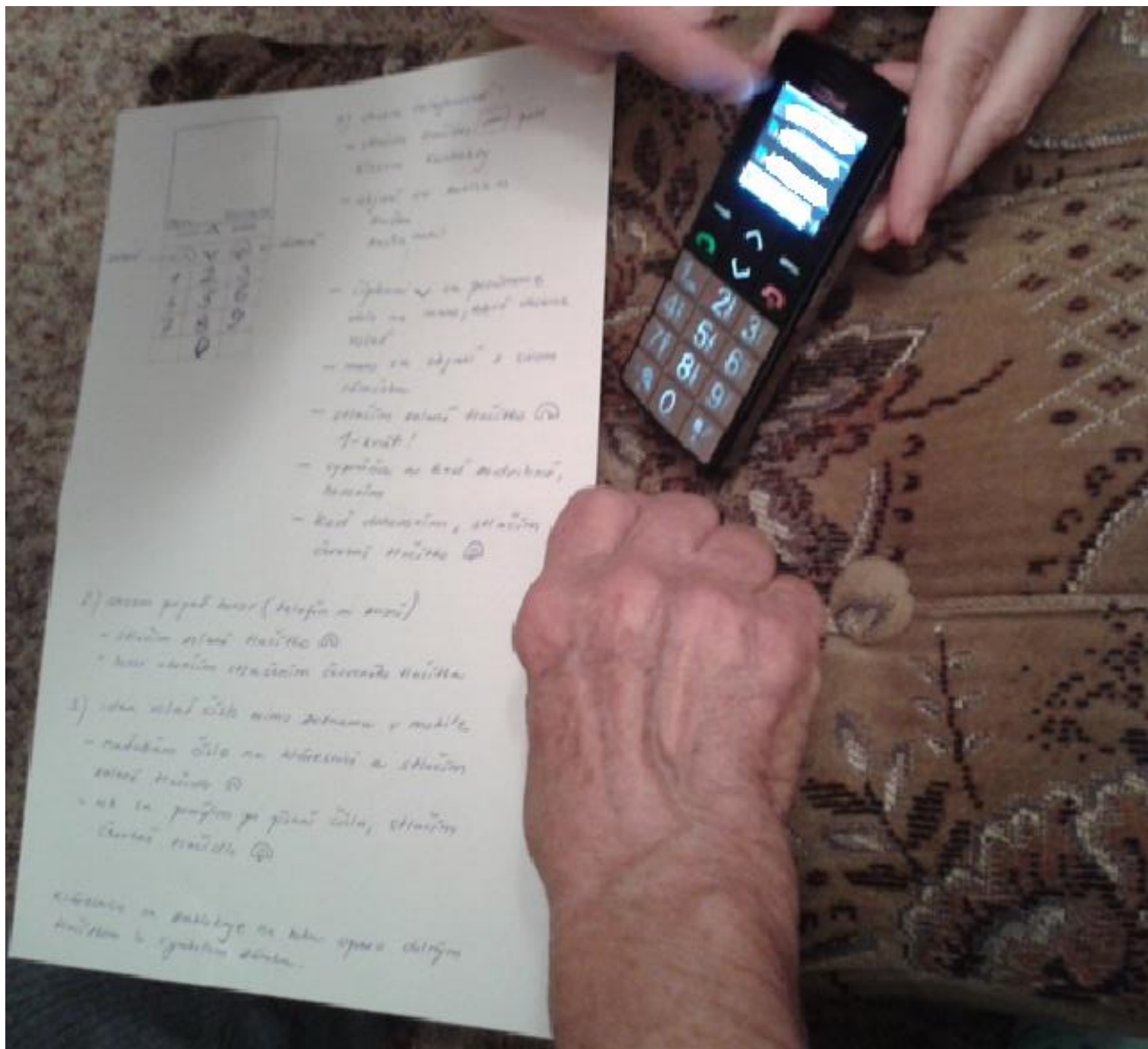
- 60 léta 20. stol. v Americe
- různé definice
- proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří, kt. je manifestováno širokým spektrem fenoménů (otevřená averze, vyhýbání se kontaktu) a stává se jednou účelnou metodou společnosti propagovat tento pohled na starší osoby s cílem setřást část vlastní odpovědnosti vůči nim. (Butlerová)

Nekritické představy o stáří (Tošnerová, 2002)

- Staří lidé jsou všichni stejní.
- Stáří mužů a žen je stejné.
- Staří nemají čím společnosti přispět.
- Stáří je křehké, potřebují péči.
- Stáří je ekonomickou zátěží společnosti.

Zásady:

- ✓ logické seřazení obsahu výuky (v jednotlivých lekcích i celém Ed. plánu)
- ✓ **orientace na aktuální potřeby**
- ✓ četnější opakování látky, shrnutí základních myšlenek, opakovaně zdůrazňovat podstatné myšlenky, **důležité informace napsat na papír (odpovídající velikost a čitelnost písma) !Ne elderspeak!**
- ✓ aktivizace a participace edukanta - co nejčastěji zapojovat
- ✓ neustálé zpětná vazba formou diskuse
  - ✓ nepřetržitá motivace
- ✓ **pomoc při zdolávání nedůvěry ve schopnost učit se**
- ✓ **vhodná volba metod a forem z ohledem na smyslové funkce**

- [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
- [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
- [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
- [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
- [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

- 1) [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
  - [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
  - [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
- 2) [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
  - [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
  - [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

Specifika edukace – faktor senzorické poruchy - Sluchově postižený

- **eliminovat rušivé faktory, udržovat oční kontakt, P/K má vidět edukátor. na ústa, přiměřené osvětlení obličeje**
- kongruence ne/verbální komunikace
- **upozornit P/K, že na něj mluvíme** - upozornit lehkým dotykem na rameno, paži nebo předloktí
- **pomalejší tempo řeči bez zvyšování hlasu**, stručně, bez zdrobnělin, cizích slov, nekřičet
- přiměřeně používat gesta, mimiku
- výběr formy komunikace neslyšícím (orální řeč, odezírání, daktylotika ... papír-tužka méně efektivní), vhodná metoda edukace – demonstrace, obrázky (+piktogramy, výměnné karty...) související předměty, ed. materiál (tištěný, v elektron. verzi...)
- zpětná vazba – průběžná, vždy po každém důležitém sdělení P/K má sdělit, co nám rozuměl (neptáme se, zda nám rozuměl)
- **při skupinové komunikaci, obeznámit s tématem nejdřív neslyšícího** (prevence izolace)
- spolupráce s podpůrnými osobami (rodina, pečovatel/asistent...)

Specifika edukace – faktor senzorické poruchy – Zrakové postižení

- chovat se nenuceně, přirozeně
- **zjistit stav zraku** (zbytky zraku, úplná nevidomost)
- **pomáhat taktně**, zbytečně s nevidomým nemanipulovat (narušení prostorového vnímání a schopnosti orientace)
- komunikovat s nevidomým, s průvodcem dle potřeby
- **zvuky, hluk, hlasy, kt. nevidomý nerozumí vysvětlit**
- **ticho** - tichý pohyb působí nepříjemně, stísňující, s pocitem nejistoty
- **detailnější popis činnosti, kterou realizujeme u P/K**
- použití vhodných pomůcek - umožnit ohmatat předměty, kt. bude/me používat (aktivace smyslů), informovat kde budou uloženy; (technické pomůcky – PC programy, auditivní technika...)
- trpělivost, prostor a dostatek času pro „návčik činnosti“, dotazy P/K a rodiny + obecné edukační přístupy; upřednostnit ed. v menších skupinách nebo individuální
- spolupráce s podpůrnými osobami (rodina, pečovatel/asistent...)

pomůcky

Zdroj: Zálešáková G, 2018

Přemýšlet nad doporučením pro výběr pomůcek

Nevhodné pro nevidomé

rup a dutinu ústní - por

Vhodné pro nevidomé

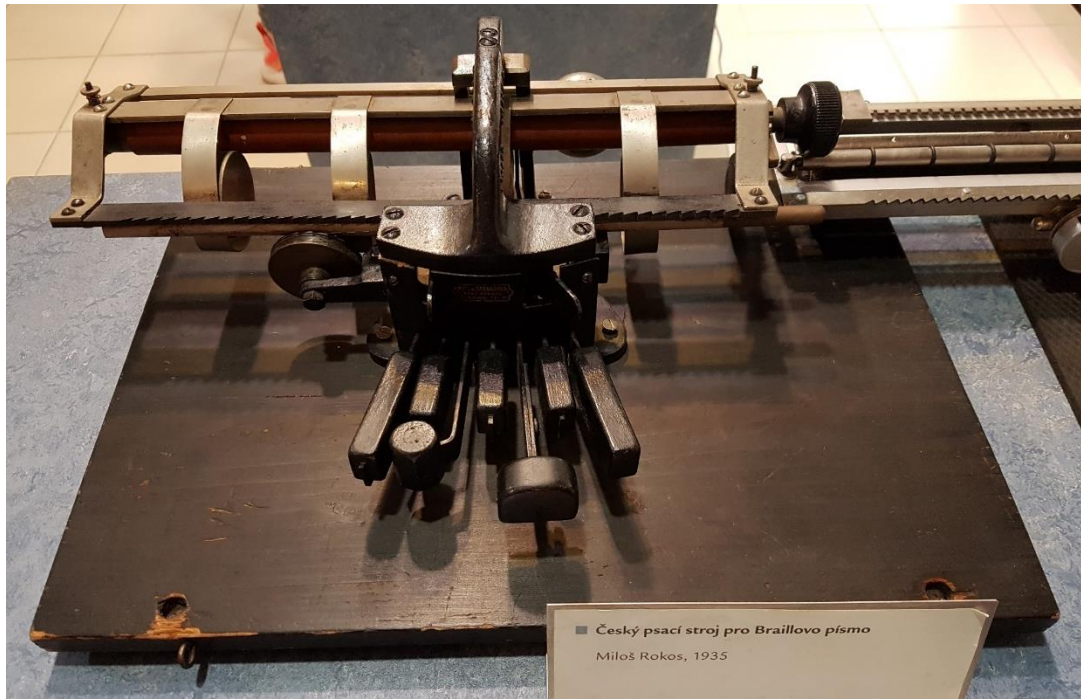

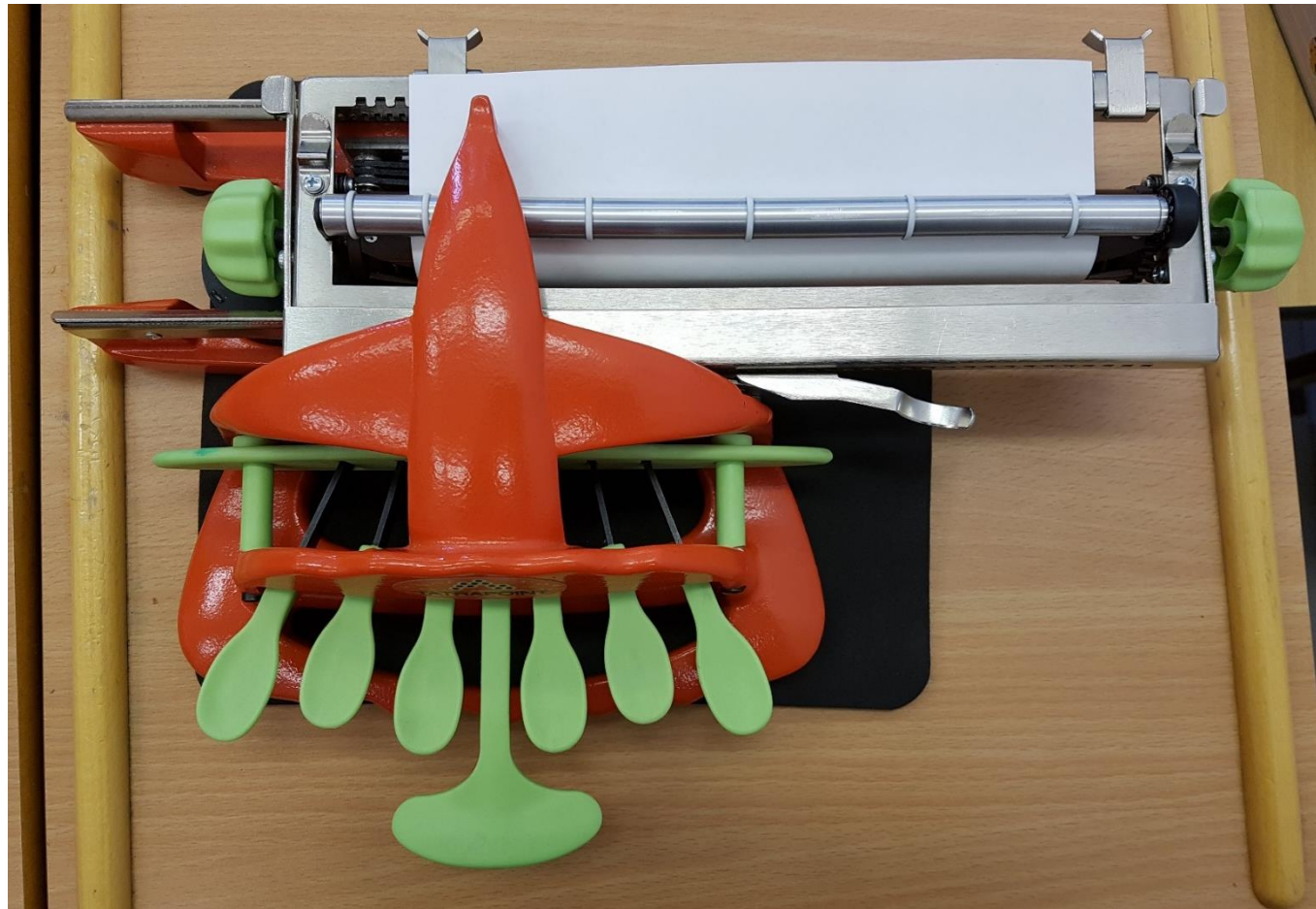

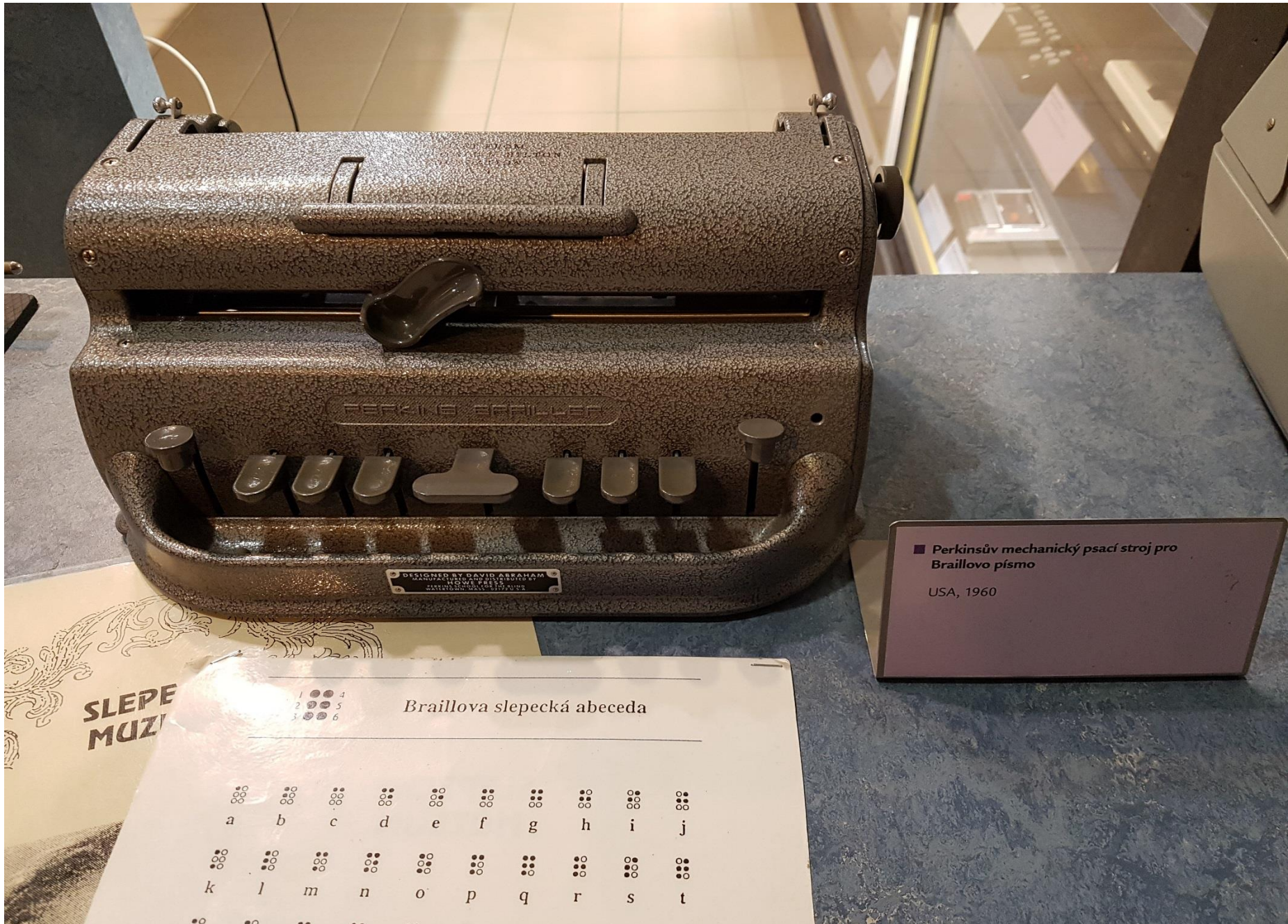

■ Český psací stroj pro Braillovo písmo
Miloš Rokos, 1935

■ Perkinsův mechanický psací stroj pro Braillovo písmo
USA, 1960

SLEPE MUZI

1 ●●● 1
2 ●●● 5
3 ●●● 6

Braillova slepecká abeceda

⠁	⠃	⠉	⠇	⠑	⠋	⠎	⠈	⠊	⠚
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
⠅	⠍	⠓	⠞	⠣	⠡	⠦	⠣	⠞	⠞
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t

SLEPE
MUZI

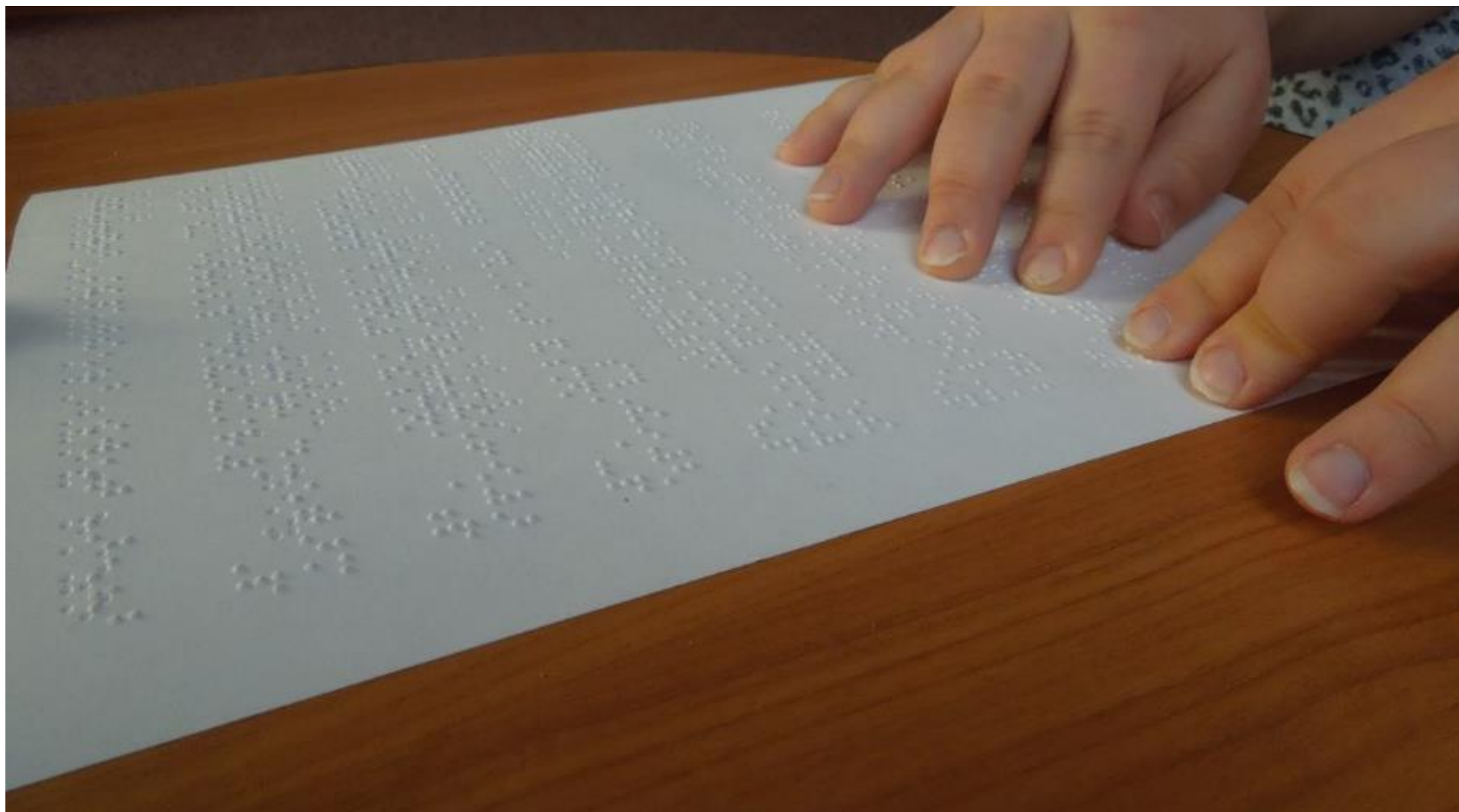

Braillova slepecká abeceda

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
u	v	x	y	z	ý	plný znak	w	ž	ů
á	ě	č	d'	š	ň	/	ť	ó	ř
í	é	ú	číselný znak	ch	ou				

,	;	:	+	?	!	”	(	*	)
.	-	,	české písmeno malé		písmeno malé	řetězec velkých písmen	české písmeno velké	velké písmeno	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

612 00 PSČ   41240419 telefonní číslo   2000 rok

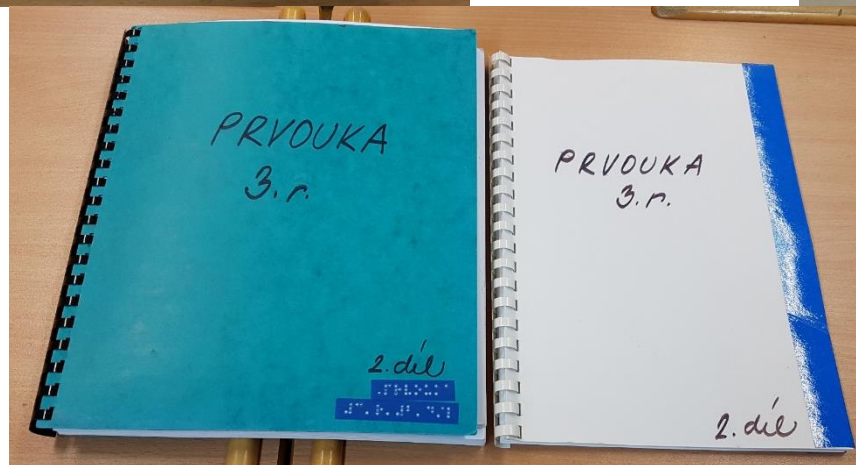
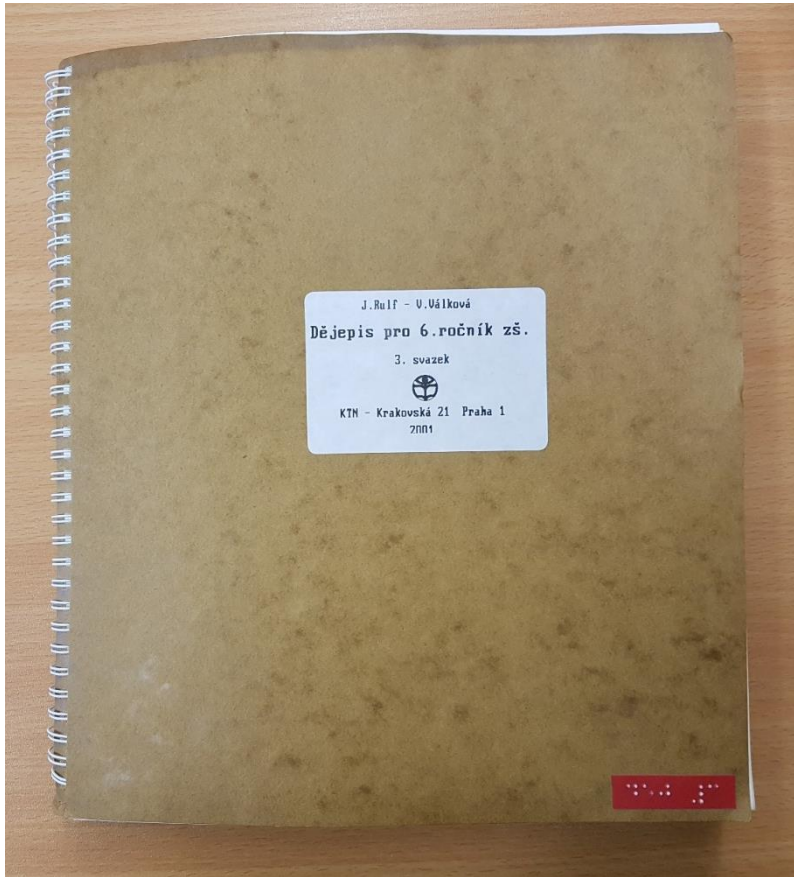
Zdroj: Zálešáková G, 2018

orel má silný zahnutý zobák (loví sys-
ly, hraboše)
vlaštovka má malý zobáček (lapá
drobný hmyz)
datel má dlouhý rovný zobák (vybírá
hmyzí larvy žijící pod kůrou stromů)
husa má široký zobák (spásá trávu)

Některým živočichům vyrůstají z hlavy
rohy nebo parohy. Slouží jim k obraně
nebo k boji. (Rohy jsou na rozdíl od
parohů duté.)
Rohy - býka, berana, kozla, kozy
parohy - jelena, srnce.

Vnitřní ústrojí obratlovců má v těle
různé funkce.

Plícemi dýchají, ledvinami vylučují,
v žaludku tráví potravu, srdce rozvádí
krev do celého těla, mozek řídí správný
chod celého těla.

30

b) Bezobratlí

Bezobratlí nemají kostru složenou
z kostí, nemají páteř. Někteří mají
měkké tělo chráněné pevnou schrán-
kou (např. brouci).

Mezi bezobratlé patří zejména hmyz.
Je to vůbec největší živočišná rodina.
Patří sem přes milion různých druhů
(mravenci, brouci, motýli, včely).
Všechny druhy hmyzu mají 6 nohou,
někteří zástupci jsou okřídlení. Hmyz
dýchá dýchacím ústrojím, které nazý-
váme vzdušnice.

Hmyz

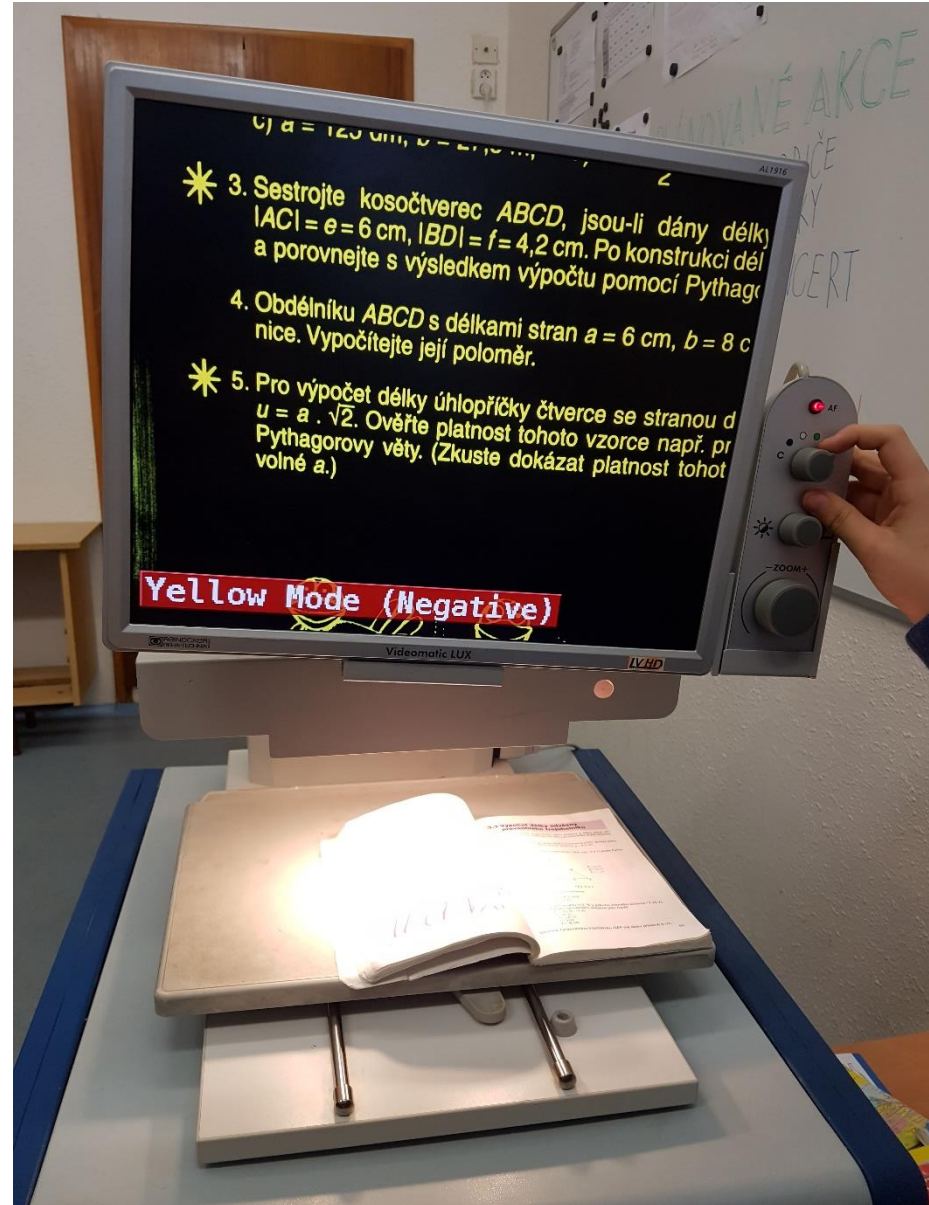
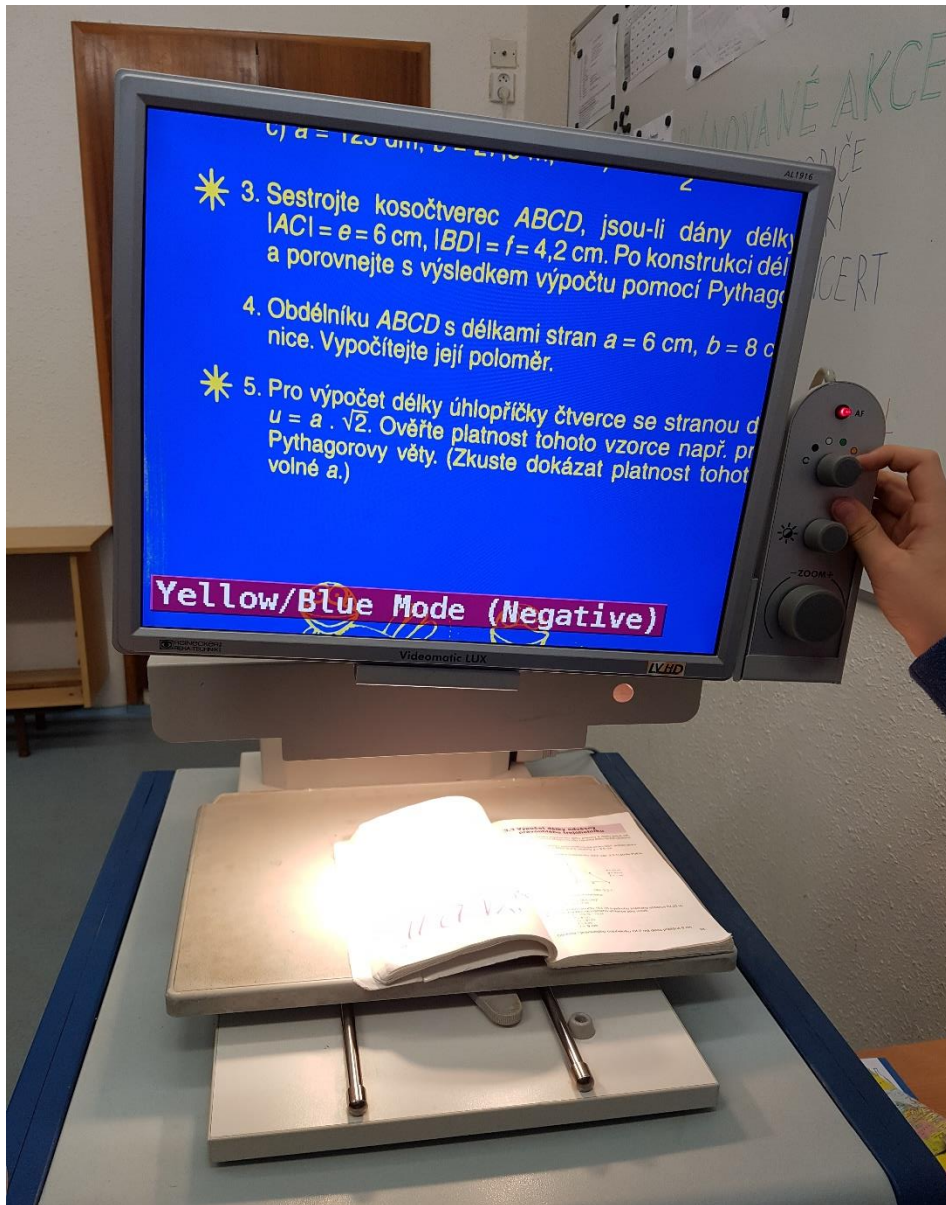
Vosa, včela, vážka, čmelák, moucha,
komár, slunéčko sedmítečné,
mravenec, motýl, chroust, škvor,
mšice.

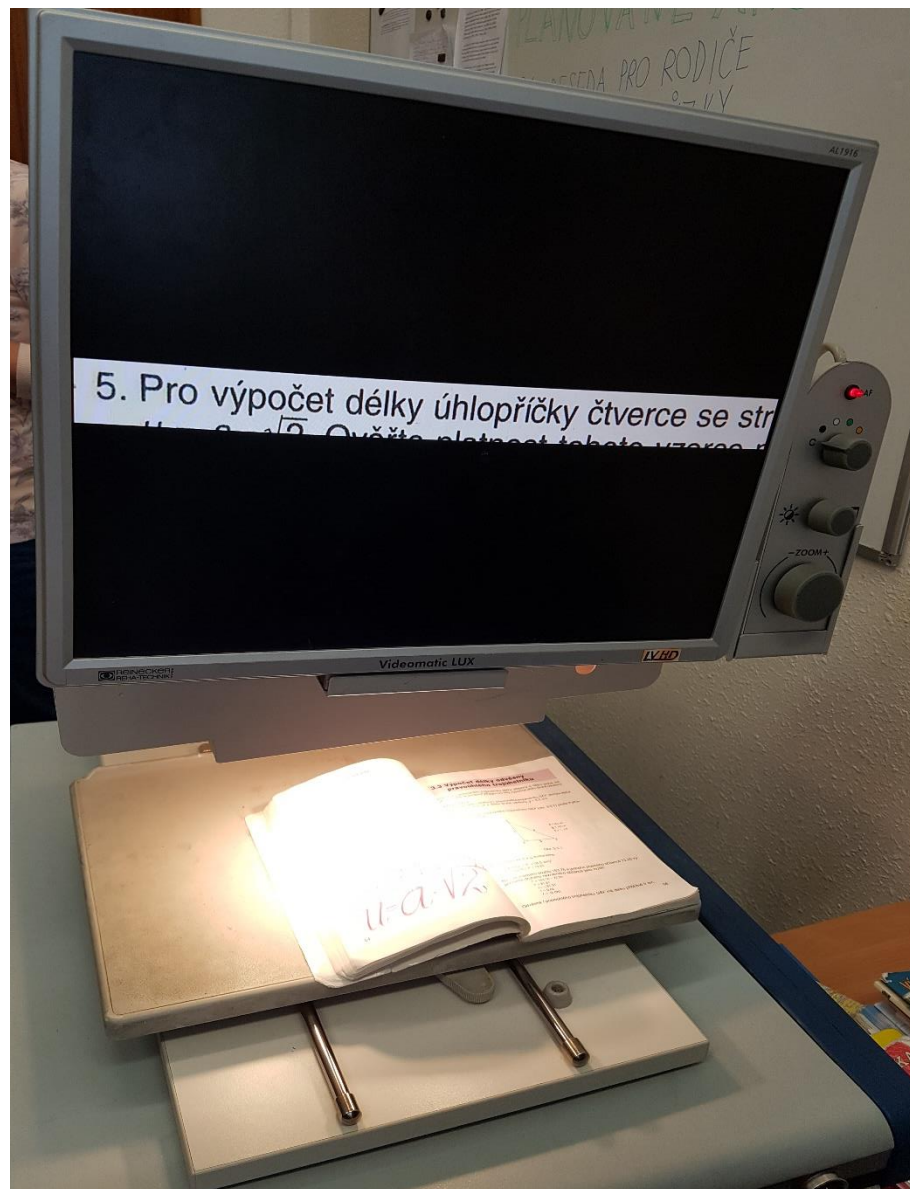
Úkol:

Všimněte si, jak se mění vzhled motýla
v jednotlivých obdobích jeho vývoje.

31

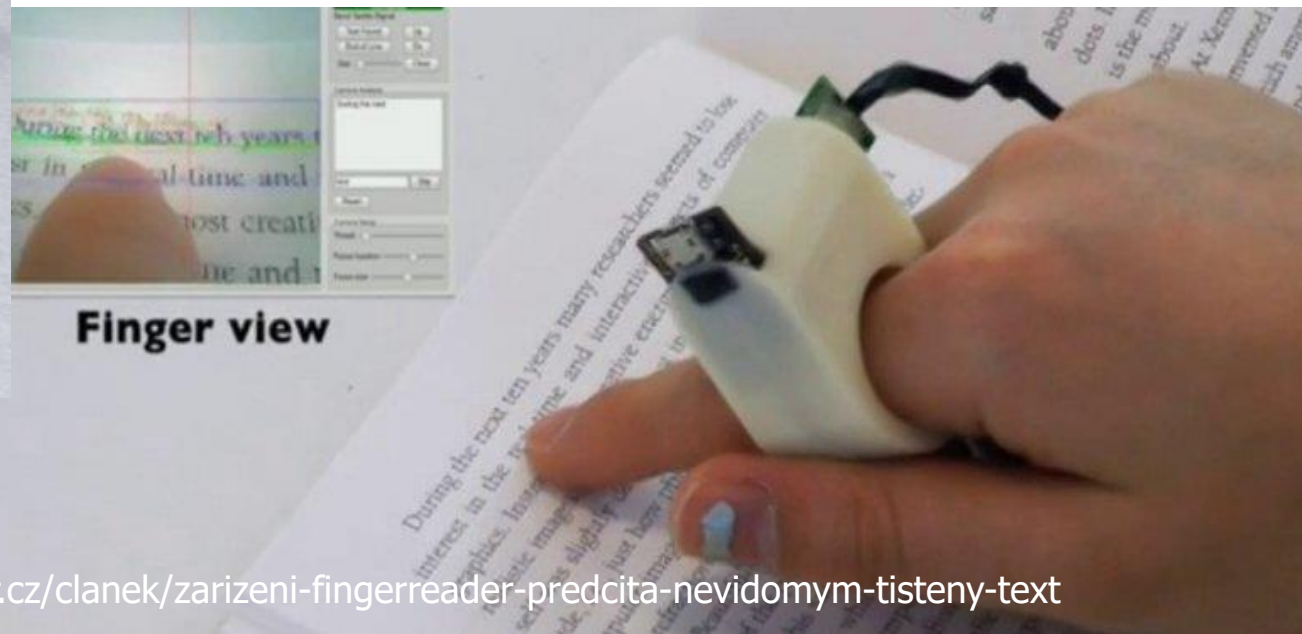
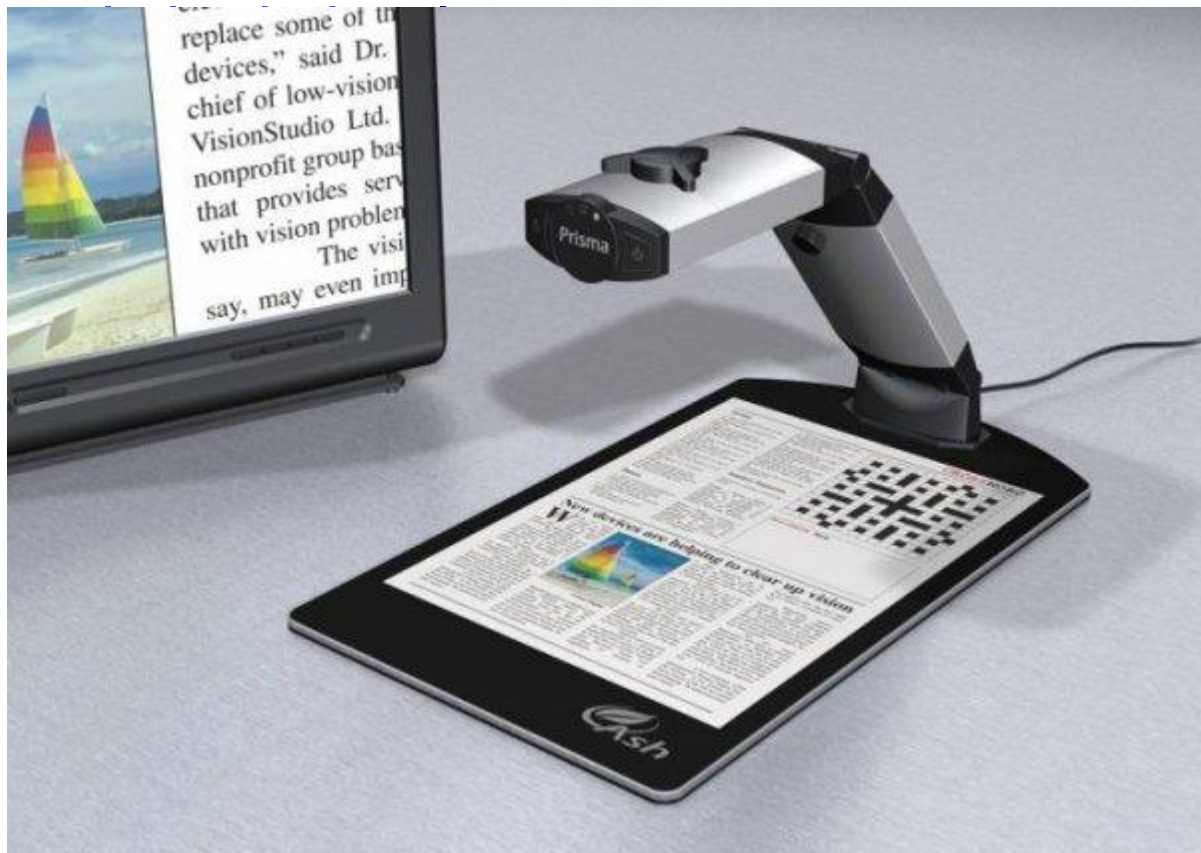

KNFB Reader a je to automat, který dokáže nápisy rychle přečíst a rozpoznat

[Video https://www.novinky.cz/internet-a-pc/software/430119-nevidomym-usnadnuji-zivot-mobilni-aplikace-precitou-jim-treba-napisy-v-](https://www.novinky.cz/internet-a-pc/software/430119-nevidomym-usnadnuji-zivot-mobilni-aplikace-precitou-jim-treba-napisy-v-)

cdr.cz/clanek/zarizeni-fingerreader-predcita-nevidomym-tisteny-text

Náramek Braille Smart Watch (od korejského startupu Dot).

Namísto displeje obsahuje 24 bodů (dle potřeby se vysouvají a zasouvají, celkem mohou být na náramku v jednu chvíli zobrazeny čtyři znaky)

Náramek přes Bluetooth 4.0 se smartphonem

zobrazuje čas,

příchozí zprávy,

dokáže navigovat, budít,

slouží jako čtečka elektronických knih,

obsahuje funkci, která uživatele naučí Braillovo písmo od základů.

Životnost 10 hodin,

Cena 300 dolarů (7 400 Kč bez DPH)

Specifika edukace – faktor psychicky nemocný edukant

Edukace:

- jako **součást komplexu léčby** psychického onemocnění v součinnosti s reedukačními, resocializačními, rehabilitačními programy, které zlepšují kvalitu P/K a umožňují mu návrat do „běžného“ života

nebo

- se zaměřením na zdravotní problém jiné diagnózy s ohledem na specifické přístupy k psychicky nemocnému P/K

Zásady:

- ✓ **obecné didaktické přístupy s ohledem na individualitu jedince/rodiny** (*věk, bio-psycho-sociální stav, pohotovost, motivace, předchozí zkušenost...*) a jeho/jejich **specifické potřeby v edukační oblasti**
- ✓ vhodná volba metod a forem Ed. z hlediska nemoci, bezpečnosti pomůcek, výukové strategie, preference P/K...
  - ✓ individualita
  - ✓ respekt a důvěra
  - ✓ bezpečí a jistota
  - ✓ motivace
  - ✓ komunikace
- ✓ informovanost a spolupráce rodičů/zákonných zástupců/rodiny/pečovatele/asistenta aj.

Specifika edukAce – faktor cizinec, etnikum

- jazyková bariéra, hierarchie hodnot, víra a náboženství, zkušenosti, socioekonomický status, předsudky aj.
- kulturní kompetentnost zdrav. pracovníků
- vyhnout se předsudkům a zažitým stereotypům

Zásady:

- ✓ obecné didaktické přístupy s ohledem na individualitu jedince/rodiny (*věk, bio-psycho-sociální stav, pohotovost, motivace, předchozí zkušenost, jazyková vybavenost, kulturní specifika...*) a jeho/jejich specifické potřeby v edukační oblasti
- ✓ vhodná volba metod a forem Ed. z hlediska nemoci, výukové strategie, dorozumění...
  - ✓ individuální přístup
  - ✓ respekt a důvěra
- ✓ **komunikace** (ne/verbální, využití alternativní komunikace – piktogramy/fotky/obrázky, výměnné karty, slovník, názorné pomůcky aj.)
  - ✓ tlumočení (oficiální, laické tlumočení)

Specifika edukace u Romského etnika

- individuální přístup, vyhnout se předsudkům a zažitým stereotypům, negeneralizovat a soudit

V edukaci dle potřeby zohlednit:

- sociální determinanty edukanta a jeho rodinné zázemí
- sociální specifika – jazyková bariéra, nedostatečně osvojený úřední jazyk, ↓ slovní zásoba, nedostatečná sebekázeň a disciplína, ovlivnitelnost prostředím
- psychické specifika – nižší mentální zdatnost, těžší osvojování vědomostí, snížená schopnost koncentrace, logického úsudku, motivace
- motivace a volba ed. metody mají zásadní význam pro efekt edukace

Typ edukantů z hlediska motivace (Kromerová, 2005)

- **Typ A** + projevující zvýšený zájem, spolupracující, kladoucí otázky
  - není v časových možnostech ed. sestry věnovat P/K tolik pozornosti, kolik by si přál.
- **Typ B** pokládá za zbytečné hovořit o něčem, co již stejně zná, vše odkýváne; komunikovat začne po delší době (povede-li se vzbudit zájem), pak někdy neodbytný a najednou více zvědavý „*Vidíte, to jsem si ani neuvědomil...*“
- **Typ C** zdravotní potíže P/K zcela neodpovídají výsledkům vyšetření → edukace problematická, doporučit sledování, ed. v obecní rovině
- **Typ D** P/K spěchající, bez otázek, dávající najevo, že je zdržován → jakákoliv edukace nemá velký efekt, evidentní je, že P/K nechce být zdržován nějakým „tlacháním“ o tom, co má, či nemá dělat.

Literatura:

- Juřeníková, P., *Zásady edukace v ošetrovateľskej praxi* Praha: Grada, 2010 ISBN 978-80-247-2171-2
- Kozierová B., Erbová G., Olivieriová R. *Ošetrovateľstvo*, Martin: Osveta, 1995, s. 278-295 ISBN: 8021705280
- Kromerová, M. *Spolupráce sestry a nemocného – edukace*, online dostupné <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/spoluprace-sestry-a-nemocneho-edukace-298063>
- Magurová D., Majerníková L. *Edukácia a edukačný proces v ošetrovateľstve*, Martin: Osveta, 2009, s. 155, ISBN 978-80-8063-326-4
- Nemcová J., Hlinková E. *Moderná edukácia v ošetrovateľstve*, Martin. Osveta, 2010, s. 259, ISBN 978-80-8063-321-9
- Petlák, E., *Všeobecná didaktika*, Bratislava: Iris, 2004, s. 270 ISBN 8089018645

Literatura:

www.tyfloservis.cz

www.lorm.cz

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/d/specifika-komunikace-s-ditetem-s-hluchoslepotou.shtml>

<http://zdravi.doktorka.cz/pristup-k-cloveku-postizenemu-hluchoslepotou-jako-k-partnerovi-v-komunikaci/>